

HET WOORD VAN DE WEEK

ORGAAN VAN DE HUMANISTISCHE LUISTERKRING

Administratie Humanistische Luisterkring, Oudegracht 152, Utrecht. Postgiro 58.
 Abonnementsprijs f 4,— per jaar. Buitenland f 5,60 per jaar, voor België f 4,60.
 Voor leden van de Humanistische Luisterkring f 3,— per jaar. Losse nummers f 0,25.
 Contrib. Luisterkr. f 1,— . Dit bedrag tezamen met bovengenoemde f 3,— te voldoen.

DE TROOST VAN DE REDE

In deze tijd van bewondering voor de techniek zal er wel niemand zijn, die niet verbaasd is over hetgeen de menselijke geest tot stand kan brengen. Zeker, wij wenen wel aan radio en televisie, aan vliegtuigen die sneller gaan dan het geluid, aan de wonderen van de scheikunde en zelfs aan de atoomenergie. Ook de vernuftige operaties van bekwame chirurgen, die het leven redden van zwaar gewonde of ernstig zieke mensen, worden niet meer zo opmerkelijk gevonden. Maar toch, als wij er over nadenken, dan moeten wij meestal bekennen, dat wij nauwelijks begrijpen, hoe dit alles mogelijk is. De kennis van de specialisten gaat ons verstand eigenlijk te boven. En wij, als humanisten, hebben dus wel reden te zeggen: „Zie eens, hoe machtig de mens is, wat hij allemaal kan. Straks vliegt hij misschien naar de maan en doorkruist het heelal. Hij kan de welstand vermeerderen, hij kan het leven met vele jaren verlengen, hij kan wonderen verrichten, waaraan zelfs de Goden en Godinnen uit de oude verhalen niet konden denken. De werkelijkheid is veel fantastischer dan de wildste verbeeldingen van het verleden.”

Dat is allemaal waar. En toch bekruipt ons een gevoel van onzekerheid over die machtige vermogens van de mens. Want de vraag rijst immers, of de mensen zoveel gelukkiger zijn geworden. In zekere zin moeten wij zeggen: „Ja, wij zijn veel beter af. Er is minder ellende, meer welstand, het bestaan is veiliger geworden, tenminste in de ontwikkelde landen. Wij zouden niet graag terug willen. Wij hebben veel meer genoegens.” En wie zou dit kunnen ontkennen? Maar aan de andere kant zijn daar de moralisten, en die maken bedenkingen. Zij zeggen: „Vermeerdering van genoegens, van lustervaringen, betekent nog geen geluk. Dat schuilt immers in innerlijke rust, in vrede

met het bestaan. En wie kent dat in onze tijd van dreigende oorlogen, van wreedheden, zoals bijvoorbeeld in Algerije, van geweldige onzekerheid ten aanzien van de toekomst?” En wij moeten ook hun gelijk geven: vermeerdering van genot en ontspanning is nog geen geluk. Misschien is het zelfs zo — maar dat is niet zo gemakkelijk te zeggen — dat onze innerlijke onrust groter is dan die van onze voorouders.

Ik geloof, dat dit gevoel van onbevredigdheid wel samenhangt met het besef, dat de mens eigenlijk alles kan. Want, nietwaar, als hij zo machtig is, waardoor heeft hij dan niet het vermogen zichzelf gelukkiger te maken dan hij nu is? Wat mankeert er aan? Het irriteert ons, dat wij bezig zijn het heelal te veroveren en tegelijk bedreigd worden met verhalen over de mogelijkheid van een oorlog met kernwapens en onvoorstelbare verwoestingen. Zouden wij ons zwakker voelen, dan zou het niet zoveel moeite kosten, te berusten in gebrek aan echt geluk. Nu lijkt het wel, of tegenslagen, leed, teleurstellingen dubbel zo zwaar wegen. Zelfs in de economische hoogconjunctuur, die wij beleven, klagen veel mensen: over zenuwachtigheid, over het gedrag van de kinderen, over de zorgen om materieel nog meer vooruit te komen, over de politiek en wat niet al. En de vraag komt in ons op: „Zijn wij toch misschien niet zo heel machtig, zijn er grenzen gesteld aan hetgeen wij kunnen bereiken? Is het misschien een dwaling en een illusie te menen, dat wij ooit zonder verdriet en zonder tegenslagen kunnen leven?”

U weet, dat men vroeger meende, dat mohammedaanse Arabieren en ook wel Indische Hindoes zoveel meer dan wij berustten in het leed. Wij geloofden, dat zij terneer zaten in de zon, ook wanneer zij honger hadden en met huidziekten waren overdekt, en dat zij fatalisten waren, dat wil dus zeg-

gen, dat zij geloofden aan een noodlot, een fatum, dat sterker was dan zij zelf. Sinds die volken in opstand zijn gekomen, denken wij daar wel een beetje anders over. Zij zijn blijkbaar aangestoken door het dynamische en de ontwikkeling van energie van de Europeanen. Maar het merkwaardige is, dat Europeanen, die zoveel lustgevoelens kennen, toch aan onlustgevoelens gaan lijden. In Zweden en Zwitserland, stellig voorbeelden van welvarende landen, klaagt men over ongebondenheid van de jeugd, over te veel zelfmoorden, gebrek aan solidariteit, een tekort aan zelftucht en een teveel aan zelfzucht. Wat de mensen als hinderpalen op hun weg vinden lijkt hun niet noodzakelijk, maar toevallig, en zelfs onrechtvaardig. Het is niet nodig, zo schijnt het, dat wij nog aan iets of onder iets lijden.

En nu slaan wij een boek open van bijna driehonderd jaar geleden, van onze Nederlandse wijsgeer Spinoza. En wij lezen: „Het ligt niet in de aard van de rede, de dingen als toevallig te beschouwen, maar wel als noodzakelijk.” Alles wat Spinoza heeft geschreven heeft als achtergrond, dat er wetten zijn van oorzaak en gevolg, en dat wij aan die noodzakelijkheid niet ontkomen. Wij kunnen niet alles wat wij willen. Hij zegt bijvoorbeeld: „De kracht, waarmee de mens in zijn bestaan volhardt, is beperkt. Zij wordt oneindig overtroffen door de macht van uitwendige oorzaken.”

Er zijn inderdaad allerlei overmachtige omstandigheden. Er zijn zelfs krachten in ons, onredelijke drijfveren, die wij niet beheersen. Wij zijn geen heiligen en wij zullen het nooit worden. De pessimist Schopenhauer, een bewonderaar van Spinoza, zei: „dat het leven een onderneming is, waarvan de inkomsten de uitgaven nooit dekken.” Met andere woorden: het is normaal, dat er een tekort is, een menselijk tekort. Al doen wij wat we kunnen, dat vermogen is aan grenzen gebonden. En hoe minder wij die grenzen erkennen, hoe ongelukkiger wij ons voelen.

Er is één ding in het leven, dat natuurlijk de oppermacht van de noodzakelijkheid duidelijk in het licht stelt: wij moeten namelijk allen eens sterven. Het einde van het leven is zekerder dan het leven zelf. Men zou zelfs kunnen zeggen, dat er vele generaties van mensen zijn gestorven, om ons het leven mogelijk te maken. Dood en leven zijn zo innig verbonden, dat het één zonder het ander ondenkbaar is. Wij moeten wel erkennen, dat het sterven een droevig feit is, maar aldus zijn leed en vreugde ook niet van elkaar los te maken. Het is zelfs duidelijk, dat juist de zekerheid van de dood tot gevolg heeft, dat wij er naar streven het vergankelijke leven zo waardevol en zo rijk mogelijk te maken, er van te genieten juist omdat het zo kort is. Op dezelfde wijze is het bestaan van het kwaad een voortdurende aansporing het te bestrijden. Zo bezien is de voorwaarde voor iets goeds, dat het tegendeel ook aanwezig is.

Keren wij nog even terug tot Spinoza, van wiens werk een ontzaglijke rust uitgaat. Hij schrijft o.a.: „De vrije mens, dat wil zeggen de mens die leeft volgens voorschrift van de rede, wordt niet ge-

leid door vrees voor de dood.” Hij overwint die angst juist door zich te wijden aan het leven. Waarom is hij dan vrij? Wel hij is vrij van de onredelijke wens, dat er naast de vreugde geen verdriet zou zijn, vrij van aandoeningen die hem zijn zelfbeheersing doen verliezen. Men zou er aan toe kunnen voegen, dat de cultuur grote voordelen heeft, maar veel discipline vereist. De zelftucht, die zij vraagt, geeft onlustgevoelens. Maar waar die vrijwillige zelfbeperking ontbreekt, wordt de teleurstelling nog groter. In onze tijd van verschrikkelijke spanningen lopen veel mensen gevaar in een paniekstemming te raken, zenuwziek te worden, omdat zij een valse opvatting hebben van het leven. Zij zien de onvermijdelijkheid van dood en verdriet als iets dat eigenlijk onverdiend is, als een onrecht. Misschien is dat het gevolg van de invloed der godsdiensten die leerden dat er vele Goden en Godinnen zouden zijn, die over ons waken en die de wereld hebben ingericht met het oog op ons heil. Die Goden schenen wel eens meer aan zichzelf te denken dan aan ons, maar dan werden er offers gebracht en niets werd nagelaten om de Goden er toe te brengen, zich allereerst te bekommeren om het welzijn der gewone stervelingen. Het was, zoals men zegt, een egocentrisch wereldbeeld, waarin de mens zichzelf in het middelpunt plaatste van het heelal. Hij meende zelfs dat als hij op aarde niet werd gered, hij dan toch wel de onsterfelijkheid zou krijgen, en dat dit niet alleen een voorrecht moest zijn voor de Goden en Godinnen.

De rede nu leert ons dit wel anders inzien. Het leven draagt de kiem in zich van de dood en onze lustervaringen worden afgewisseld met het verdriet. Dit betekent nooit dat wij moeten nalaten het leven te verlengen en te streven naar vreugde. Maar geluk is toch iets anders. Wat dit betreft kan men twee opvattingen horen verkondigen. De een zegt: „Het geluk is voor de mens niet weggelegd.” De ander: „Het geluk schuilt juist hierin dat men vrede heeft met het feit dat ondanks alle streven en vechten er nooit een duizendjarig rijk of een hemel op aarde komt. Nooit zal het werk van de mens op aarde voltooid zijn.” Men stelle zich echter eens voor, dat dit wel het geval zou zijn, dat eens alles af en volmaakt zou zijn. Het leven zou dan geen inhoud meer hebben, het bestaan zou oneindig vervelend zijn geworden. Maar zo is het niet, want als wij een bepaalde moeilijkheid hebben opgelost, verrijst een nieuw probleem. De tegenstrijdigheid beweegt de wereld. Maar zij beweegt. En hierin ligt dan de vertroosting van de rede, dat de mens wel voor alles wat hij bereikt een prijs betaalt, want het kost veel moeite en het blijft altijd bedreigd; maar dat het leven zonder die moeiten en zonder die eis tot voortdurende waakzaamheid ook niet interessant zou zijn. Heel wat tijdgenoten raken in de war omdat zij geen klaar doel meer voor ogen zien, waarnaar zij met alle inspanningen moeten streven, ook niet meer rekenen op tegenslagen en verlies en zich alleen beklagen over teleurstellingen.

Wij herhalen het nogmaals: zich troosten over de redelijkheid van het bestaan der tegenstellingen betekent niet dat men moet berusten in een bepaalde vorm van kwaad.

die kan worden opgeheven. Maar wel moet men verdisconteren, dat het in een andere vorm over ons komt. In dit opzicht zijn de brieven van Rosa Luxemburg zo treffend, brieven die zij schreef van uit de gevangenis, kort voordat zij door Pruisische officieren zou worden vermoord. Met welk een verheven innerlijke rust en blijmoedigheid heeft deze revolutionaire vrouw haar lot aanvaard, met hoeveel levensmoed heeft zij

het leed en de mogelijkheid van de dood onder ogen gezien. Wij verkeren niet in zulke dramatische omstandigheden. Hoeveel meer mogelijkheden moeten wij hebben ons er tegen te verzetten, dat de angst ons bestaan ondraaglijk maakt. Pas als wij proberen de wetten van het leven te begrijpen, zullen wij iets vinden van de rust, die de mens vrij maakt.

A. L. Constandse

volk en volk

Wij kunnen elkaar niet begrijpen met de geest, maar enkel met het hart. In diepste wezen blijft elk mens voor de medemens een geheim. Eerder zal zout tot honing worden, voor een mens een mens begrijpt, laat staan een volk een volk.

De geschiedenis van elk volk is een ankertouw, dat tot in onzichtbare diepten reikt. Elke vadem is een eeuw, en elke eeuw bracht gezamenlijke belevenissen die anders waren dan de onze. Ge kunt in een vreemd land de kinderliedjes leren zingen en de oorsprongen der nationale feestdagen leren begrijpen. Maar juist in dat leren ligt het verschil tussen de vreemdeling die ge zijt, en de inboorling die ge niet worden kunt. Want de inboorling krijgt dat alles mee in zijn bloed, dat tot een andere groep behoort als het uwe.

De reiziger kan een ander volk niet veranderen; hij kan het enkel aanvaarden zoals het is. En de enige mogelijkheid tot volkerenverbroedering moet beginnen met de aanvaarding van dit anderszijn. De ware vrede kan niet groeien uit begrip, maar enkel vanuit de moeilijkste van alle deugden: de verdraagzaamheid.

A. Den Doolaard
Nederlandse auteur, geb. 1901

natuurlijk bewaart u de radiolezingen

Om U het bewaren mogelijk en het herlezen van de radiolezingen tot een genoegen te maken, is er een handig verzamelbandje te verkrijgen.

Aan dit linnen bandje, dat voorzien is van een gouden opdruk, zult U veel plezier beleven.

De prijs, die laag gesteld is, bedraagt f 1,95. Gireer het bedrag op postrekening 58 t.n.v. Humanistische Luisterking het Woord van de Week te Utrecht.

Ontoereikendheid

Het is in laatste instantie de menselijke ontoereikendheid, waaruit enerzijds angst resulteert, als de mens zich in zijn ontoereikendheid bedreigd ziet, en anderzijds verlangen en liefde, wanneer die mens zijn onvolkomenheid zoekt te completeren. Deze ontoereikendheid, in de meest algemene, maar ook diepste betekenis van het woord, is de grondslag der religie.

Fokke Sierksma

Humanistische Correspondentiekring voor huwelijkscontacten opgericht door het Humanistisch Verbond, verleent bemiddeling bij het leggen van contacten tussen personen, die een huwelijkspartner zoeken.
Inlichtingen postbus 210, Utrecht. Gaarne 24 ct aan postzegels insluiten. (adv.)

DE DAGELIJKSE DINGEN

Ik heb eens een besloten conferentie meegemaakt, waarbij ook onze koningin aanwezig was. Tijdens de voordracht van de inleider, een Duitser, zat ze rustig in een hoekje onder het publiek en in de pauze schonk ze thee in, zoals we dat allemaal wel eens op het filmjournaal hebben gezien. Rondom de spreker vormde zich een groepje, en ik herinner me dat hij zijn teleurstelling uitte over het feit, dat hij de koningin niet gezien had; ze zou toch aanwezig zijn, had hij gehoord. Grote consternatie onder de omstanders, die de spreker onopvallend en veelbetekenend aanstootten. De koningin stond practisch naast hem! Toen hij van zijn schrik bekomen was, hoorde men hem mompelen: So etwas Demokratisches habe ich noch nie gesehen.

Ik vertel u deze kleine anekdote om meer dan één reden. In de eerste plaats bevat ze een verklaring voor de algemene waardering voor ons koninklijk paar, zoals die dezer dagen weer allerwegen blijkt, ter gelegenheid van het zilveren huwelijksfeest. Ook in humanistische kring sluit men zich daar graag bij aan, omdat „so etwas Demokratisches“ in een vorstenfamilie voor het hele land een zegen is. Maar het is niet alleen democratisch, het is ook menselijk. Onze koningin is ook een toonbeeld van een mens die zonder zijn ambtelijk gezag te ondermijnen nooit het besef verliest van mens onder mensen te zijn. Dat thee-schenken en dergelijke wijst op een waardering van de dagelijkse dingen, waarover ik — los van de koningin nu — een beetje met u wilde doorpraten.

De wijze waarop iemand thee aanbiedt, of iets anders, is namelijk van veel meer betekenis dan we vaak denken. Het maakt alle verschil of een vrouwelijke dienstbode — als die er nog zijn — ons een kopje thee presenteert, of dat de huisvrouw zelf gezellig bezig is met het ronddelen van snoep of drank. En het is weer iets anders of ons toegeroepen wordt: „Doe maar of je thuis bent, ga je gang maar“. Begrijpt u me goed; dat kan allemaal onder omstandigheden op zijn plaats zijn, en heel plezierig. Maar het is niet hetzelfde. Al die manieren laten iets zien van de wijze waarop wij mensen met elkaar omgaan. En dat is het juist, waar ik het over hebben wil. De dagelijkse dingen en de manier, waarop we ze hanteren drukken ons levensgevoel op een bepaald moment uit. Dat geldt voor het drink- en eetservies, maar ook voor handwerk- en knutselgerei, voor boeken en schriften, voor huisraad en apparaten. En ook buitenshuis voor werktuigen en instrumenten, voor machines en installaties.

De dingen en de wijze waarop we met ze omgaan geven te kennen hoe we staan tegenover het leven en onze medemensen. Ze zeggen allereerst dat mensen niet alleen natuurwezens zijn, maar zich een eigen cultuur scheppen. Erasmus schrijft in één van zijn brieven, dat hij in Frankrijk ergens voor

het eerst gegeten heeft met een „zogenamde“ vork! Daarmee wordt een stapje in de beschavingsgeschiedenis aangegeven op de weg naar vermenselijking van het levensspel. De dingen spreken ook van onze bedoelingen: de vuursteen en de naald, de fluit en de passer, het schoolschrift en de hamer, de machine en het elektronische brein getuigen van onze worsteling met de natuur en ons pogen een plaats te vinden in de samenleving. Ze openbaren ons verlangen naar ontplooiing, maar niet op ons eentje; ze spreken in toenemende mate van samenwerking met anderen, waarop we aangewezen zijn en die op ons zijn aangewezen. Ze vormen tezamen ons antwoord op de wereld: ze zijn tekenen van onze verantwoordelijkheid. Wat we over wereld en leven te zeggen hebben, drukken we voor een groot deel zwijgend uit; door onze omgang met de dingen. Daardoor zijn ze ook bij uitstek middelen van verstandhouding. Laten we niet teveel spreken over onze levensovertuiging, over ons humanisme bijvoorbeeld, dat is onze overtuiging omtrent het mens-zijn en medemens-zijn, en er liever iets van laten blijken door de manier, waarop we de dingen hanteren en aanbieden. Ze kunnen ons niets leren van een zin buiten dit leven. Maar ze kunnen wel iets openbaren van menselijke verwerkelijking van het bestaan en van menselijke toewijding aan de wereld en de medemens; ze kunnen tussen mensen een sfeer scheppen van gezamenlijk beleven en samen-leven, die een voltooiing vormt van het bestaan en zichzelf genoeg is. Aldus spreken ze van de zin die mensen in het leven zelf leggen kunnen.

Ik denk hier helemaal niet alleen aan grote en grootse dingen, maar net zo goed aan de eenvoudige, dagelijkse dingen: het spel, een bloem, een boekje, een knutselwerk. Ze kunnen allemaal getuigen van de levenskunst, de kunst om te leven. Want leven is een kunst. Velen laten de levensmogelijkheden voorbij gaan, omdat ze de kunst niet verstaan de rijkdom van de dagelijkse dingen te ervaren. Ze leven altijd in de verwachting van iets groots en uitzonderlijks dat nooit komt, en verzuimen de kansen van het moment. Omdat ze vergeten dat mensen hun eigen leven maken en hun eigen zin er in moeten leggen. Ze maken niets af, omdat ze alweer verlangend uitzien naar iets anders. En ze beseffen niet dat in de voltooiing van de dagelijkse dingen de zin van het bestaan gelegen is.

Er is een Amerikaanse spreuk, die zegt: De weg naar het succes bestaat daarin de dagelijkse dingen buitengewoon goed te doen. Nu weet ik helemaal niet of het succes dat hier bedoeld wordt, wel het één en het al in het leven is. Ik betwijfel het eigenlijk wel. Maar ik zou de spreuk een beetje willen wijzigen en zeggen: De weg naar menselijk geluk bestaat daarin de dagelijkse dingen echt menselijk te voltooien.

Dan doet het uiterlijk succes er niet zoveel meer toe, omdat men ergens wortelt in een vruchtbare grond van mensen en dingen. Daaraan onttrekt men dan ook de kracht om naar buiten toe zinvol werkzaam te zijn. Want ik bedoel niets minder dan de zelfgenoegzame kleinburgerlijkheid te verheerlijken. We leven niet in een besloten, veilig holletje, maar in een grote onherbergzame wereld, waarin miljoenen leven zonder het allereerst nodige, waarin wantrouwen en oorlogsspanning het voortbestaan van ons allen bedreigen, waarin de atoomstraling ons allen leven dreigt te vergiften. Het zijn de slechtsten niet, die juist daardoor het gevoel voor de dagelijkse dingen verloren hebben.

Maar ik meen, dat men daartegen niets constructiefs ondernemen kan, als men niet zelf ervaren heeft wat echt menselijk leven zeggen wil, en daaruit zijn kracht kan putten. Goedbedoelde leuzen, bittere ontmaskering en fantasieloos cynisme zijn er genoeg in de wereld. Maar er is een schrijnend tekort aan zelfbewuste, in ervaring gewortelde, en constructief gerichte menselijkheid. Humanisme betekent die menselijkheid wekken en sterken. Niet alleen door woorden, maar door het scheppen van een levenssfeer waarin de menselijkheid zich ontplooiën kan. Daarvoor zijn organisaties nodig, en offers aan tijd en geld, maar ook en niet minder, de praktijk die zich uit in de dagelijkse dingen.

En daar komt nog iets bij. Misschien is het

hele probleem van de huidige tijd wel een kwestie van de omgang met de dingen. Waarom zouden de mensen nu slechter zijn dan vroeger? Er is geen reden om dat aan te nemen. Maar de ongehoord snelle ontwikkeling van de dingen heeft gemaakt dat ze niet goed meer weten hoe er mee om te gaan. Dat maakt ze onzeker en hulpeloos. De oude levenspatronen passen niet meer op de nieuwe situaties. We moeten opnieuw leren leven in de bestaansverhoudingen die we zelf tot stand hebben gebracht. Daarvoor hebben we een sterk innerlijk richtingsgevoel nodig omtrent de wijze waarop we met de dingen en daardoor met elkaar moeten omgaan. De versterking van dat richtingsgevoel in de praktijk van het dagelijks leven is geen kwestie van luxueuse gezapigheid, maar een levensnoodzaak voor een mensheid die langs de rand van de afgrond gaat. Ik geloof niet in wonderen, maar wel in de onnaspeurlijke krachten die miljoenvoudig overal ter wereld gewekt kunnen worden. Of eigenlijk: ik geloof wel in wonderen. Want wonderen gebeuren. Maar we moeten ze zelf voorbereiden. Het wonder komt niet op ons af met klaroengeschal en kleurrijk kleed, maar het voltrekt zich onmerkbaar in de nooit aflatende zorg voor de dagelijkse dingen. Nu — dit klinkt dan misschien wat verheven, maar het heeft een uiterst praktische, nuchtere bedoeling. Ik hoop dat u er in de praktijk wat mee doen kunt.

J. P. van Praag

Vakantie 1962

De buitenwerkcommissie van het Humanistisch Verbond organiseert de volgende kampen. Voor nadere inlichtingen: Centraal Bureau, Oudegracht 152, Utrecht.

Kinderkamp 10—12 jaar Elspeet 14—21 juli f 39,50

Tentenkamp 13—15 jaar Texel 31 juli—10 aug. f 50,—. (vol geboekt)

id. id. id. 18—28 aug. f 50,—.

Zeilkamp volw. en kinderen Langweer 4—18 aug. f 65,— per week.

De Ark

Het humanistisch vakantie- en conferentieoord „De Ark” heeft nog plaats voor individuele gasten.

Reserveer echter spoedig, zulks om teleurstelling te voorkomen.

Prijs f 50,75 per week tot 7 juli en na 25 augustus. Van 7 juli tot 25 augustus f 57,75. Kinderen tot 10 jaar en leden Humanistisch Verbond reductie.

Voor groepen alleen nog tot 14 juli en na 1 september.

lezingen voor de radio

zo. 13 mei VARA 9.45 uur: J. P. Mazure: „Persoonlijk voortbestaan”.

zo. 20 mei VARA 9.45 uur: K. Cuyper: „Het Belgisch Humanistisch Verbond bestaat tien jaar”.

zo. 27 mei VARA 9.45 uur: Chr. Hennekes: „Ook dat is een... verkeersagent”.

VURRUKKULLUK

Omdat ik zojuist het boekje van die naam had gelezen, heb ik tijdens de paasdagen herhaaldelijk tegen mezelf gezegd: „Het leven is vurrukkulluk.” Het boekje overigens niet. Het behelst het gewone verhaal van de jongelui, die in deze tijd de literatuur op de been houden. Er blijken zowel in ons land als ook in Engeland en Amerika knapen en meisjes te bestaan, die er prat op gaan veel te veel te drinken en daarmee tonen de puberteit nog lang niet ontwassen te zijn, die nu en dan Indische hennep roken en dat flink vinden en die minnen uit verveling.

Waar het hier een geringe minderheid geldt en er nu eenmaal altijd rare schuitenvoerders geweest zijn en vermoedelijk ook wel zullen blijven, vind ik dat niet wereldschokkend. Men kan bij Vincent Haman lezen, dat er tachtig jaar geleden ook kwibussen rondliepen, en daarvoor hoogstwaarschijnlijk ook. Het verschil is, dat de jongelui van tachtig jaar geleden hun kwibusachtigheden niet als een verdienste rekenden. Als zij de pen op het papier zetten, deelden zij ons mee, dat zij weenden om bloemen in de knop gebroken, of dat zij in eenzaamheid niet meer alleen waren, of dat zij de witte waterlelie liefhadden. Over hun stiekume avontuurtjes spraken zij niet.

Het kan de tegenwoordige jongelui geen bliksem schelen of de bloemen in hun knop breken en de witte waterlelie lappen zij aan hun laars. Zij drinken nog eens wat en stappen vervolgens maar weer in een of ander bed.

Dit laatste heeft de schijn van oprechter te zijn dan het lyrische dichten, maar meer dan schijn is het niet. Want terwijl de jongelui van 1880 nu en dan stiekum de beest uithingen en hardop allerlei tedere gevoelens bezongen, omdat zij het beest toch niet voor publicatie geschikt achtten, doet de huidige generatie precies het omgekeerde. Zij (dat wil zeggen die paar jongens en meisjes waar het over gaat) verstoppen angstvallig de gewone menselijke tedere gevoelens, want die zijn op het ogenblik voor publicatie niet zo erg geschikt. De kenners van de kosmische problemen van deze grootse en onheilzware tijd, zouden zich doodlachen, als iemand met waterlelies zou komen aandragen.

De beide generaties, die van 1880 en die van 1960 zijn dus even conventioneel. Zij schrijven over de dingen, die naar hun mening belangwekkend zijn en de aandacht verdienen. Het is niet essentieel of het om waterlelies of om jenever gaat. De dichter van de bloemen in de knop was gedurende enige tijd een erkend alcoholist. Het zou mij niet verbazen, als later zou blijken, dat de heren van de jeneverkruiken en de marihuanasigaretten op gezette tijden met groot welbehagen van het natuurgebeuren hadden kennisgenomen.

Het wil mij voorkomen, dat hiervan in het boekje „Het leven is vurrukkulluk” reeds iets is te bespeuren. Dit boekje bevat namelijk een versholten, en naar mij gebleken is niet voor iedereen herkenbaar grapje. Tussen alle blotigheid en drank laat de schrijver namelijk een seniele grijsaard rondscharrelen, die f 200 in zijn linkerschoen bewaart als een modern diakenhuismannetje. Dat dit bedrag hem door een drankzuchtige en erotomane zeventienjarige jongedame wordt ontstolen is in deze soort literatuur vanzelfsprekend. Maar dat de seniele grijsaard met zijn linker spaarpot Kees de Jongen is, was voor mij, ook na de waarschuwing vóór in het boek, een ware verrassing.

Ik kan het grapje wel waarderen. Een figuur, die een goede veertig jaar geleden als knaapje is geschapen en aan het eind van het boek op een Amsterdamse gracht verdween als een jongen, die daar zomaar liep, roept vragen op. Wat is er van die jongen geworden, toen het boek uit was? Zou hij nog leven? Hij moet dan nu omtrent een jaar of zeventig zijn. Kan hij zich nogal redden?

Uit het boekje „Het leven is vurrukkulluk” blijkt, dat hij inderdaad nog leeft. Kees is, zoals bij zijn leeftijd past, geen bewonderaar van moderne dansen en het domme gelach van de jeugd staat hem tegen. Dat vind ik, die een alleraardigste herinnering aan Kees de Jongen heb, begrijpelijk maar jammer. Ik vind het bij alle waardering voor de vondst, niet aardig van Remco Campert, dat hij Kees in de maling heeft genomen. Hij zal het ook niet leuk vinden, als iemand over dertig jaar de oude Remco nog eens door het Vondelpark laat sloffen op zoek naar de verlorene tijden.

Daarbij komt, dat ik geloof, dat Remco Campert het mis heeft. Het is bekend, dat Kees de Jongen een sterk autobiografische inslag heeft en ik heb het geluk gehad Theo Thijssen in zijn laatste levensjaar nog te ontmoeten. Hij was toen ook de zestig gepasseerd en nog zo scherp als een mes. Bovendien placht hij zijn geld in zijn portemonnee te bewaren.

Ik heb mij wel afgevraagd, wat Remco Campert heeft bewogen Kees de Jongen te kiezen als seniele grijsaard en niet bijvoorbeeld Pietje Bell.

Ik geloof, dat de jonge heer Campert ondanks zichzelf en misschien tegen zijn wil getroffen is door het boek van Thijsen. Dat zou zelfs heel goed te verklaren zijn, want Thijssen kon schrijven en het zou mij allerm minst verbazen als hij over enige tijd weer modern zou heten.

Indien mijn vermoeden juist is, zou dat een bevestiging zijn van het bestaan van de andere Campert, die mogelijk in een onbewaakt ogenblik zal denken: „Het leven is verrukkelijk.”

H.H.

De verwarring van deze wereld spruit voort uit één grondfout: het discrediet waarin wij de rede gebracht hebben.

Jan Greshoff